

НОВ ПРОЧИТ НА ОБРАЗА НА БАБА ЯГА

Елка Петрова Петрова¹

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Анотация: Баба Яга е събирателен образ, в който се отразява отношението на хората към приказния и реалния свят, техните разбирания, вярвания и надежди. Представените нови и непознати черти на нейния облик могат да променят наложените схващания за същността ѝ като приказан герой, както и за мястото ѝ в съвременната култура.

Abstract: Baba Yaga is a collective image, which reflects the attitude of people towards the fairy and the real world, their perceptions, beliefs and hopes. The aim of this paper is to introduce new and unknown features of her character and appearance for the Bulgarian reader and in particular to prove that these new features can change imposed conceptions about her character in fairy tales and her place in contemporary culture.

Key words: Baba Yaga, fairy tales, witch, symbology

I. Въведение

Образът на Баба Яга е познат на българския читател най-вече от интерпретациите на Ангел Каралийчев („Омагьосаната жаба“), Николай Райнов („Василиса Прекрасна“) и аудиодраматизациите, издадени от „Балкантон“, като „Василиса умница“. Макар и приказан персонаж, Баба Яга е надхвърлила пределите на повествованието и се е превърнала в герой на масовата култура и субкултурата. Тя е все по-експлоатирана от съвременното изкуство, като заема значимо място в редица филми: „Баба Яга – съвременна приказка“, „Как Иван глупака тръгнал за чудо“, „Чудеса в Решетове“, игри („Baba Yaga“, „Alan Wade“, „Quest for Glory“), художествени изделия (мартеници, картини), сувенири, талисмани. Баба Яга се превръща в част от суеверията и вярванията на хората, в носител на надежди, очаквания за благополучие, успех и закрила. Разбиранията на обществото, свързани с образа ѝ, в повечето случаи се основават на асоциации с нейния грозноват външен вид и водят до изводите, че тя е коравосърдечна жена, имаща зъл характер, лишена от състрадание, неспособна на милост дори към най-невинните и чисти същества като децата. Същевременно тя не веднъж е наричана от българския читател „вещица“. Примери за това могат да бъдат посочени и в поредица от интернет публикации („Катраненият списък на Баба Яга“, Баба Яга – митологични същества и загадки), в които се игнорира лексикалното значение, с което е натоварена думата „вещица“, а изконната роля на Баба Яга в народното творчество остава непроучена.

Целта на настоящия доклад е, след като се анализират част от наличните интерпретации на славянски народни приказки, в които се среща приказната героиня, назована с името Баба Яга, да се изведат новите и непознатите за голяма част от българския читател специфики на нейния облик. В частност да се докаже, че тези нови особености в образа на Баба Яга, подкрепени и от положителната символика на облика

¹ Email: elka.petroff@gmail.com

й, внасят един допълнителен ракурс в значението на този приказен персонаж, мястото му в културата, вярванията и отношението на хората към приказния и реалния свят и довеждат до нов прочит на наложените от масовата култура негативни схващания, свързани с персонажа. Поставената цел налага ограничението за разглеждане само на славянското народно творчество, доколкото образът на Баба Яга не е характерен за българския фолклор.

II. Преглед на съществуващите изследвания, свързани с образа на Баба Яга

Като многолик приказен персонаж, обвит в неразгадаемост и мистериозност, както и герой, заемащ важно място в съвременната масова култура, Баба Яга е обект на множество обстоятелни научни изследвания и анализи.

В достъпната българска научна литература липсват задълбочени изследвания, засягащи конкретно Баба Яга, като се изключи статията на Георги Бончев „Баба Яга – уникална фолклорна фигура“ и превода на статията на Павел Котов – „Что значит образ Бабы-яги“, направен от Олга Тенева. В посочените материали Баба Яга се определя като многолика и сложна фолклорна фигура.

В чуждоезичната научна литература могат да се посочат редица учени, засягащи тематиката за същността на образа на Баба Яга. Част от тях са:

Михаил Забылин. През 1880 година в част втора на сборника си „Русский народ. Его обычаи, предания, обряды и суеверия“ руският етнограф Михаил Забылин коментира образа на Баба Яга. Забылин отбелязва, че под името Баба Яга славяните са почитали „адската богиня“, изобразена като страшилище, седящо в желязно хаванче. На тази богиня са принасяли кървава жертва, мислейки, че с това жертвоприношение тя храни двете си внучета. Под влияние на християнството народът забравя своите главни богове, а второстепенните запазва, доколкото те символизируют житейски събития. Така образът на Баба Яга от зла богиня се превръща в зла старлица, „от време на време човекоядка“, която винаги живее някъде в гората [1].

Владимир Проп. През 1946 година съветският литературен формалист Владимир Проп издава своето фундаментално произведение „Исторические корни волшебной сказки“, в него той разглежда Баба Яга като сложен персонаж и застъпва тезата за Баба Яга – посредник в обряда на инициацията, доказателства, за което според него се откриват във всеки един елемент от външния ѝ вид, мястото, което обитава и действията, които извършва. Баба Яга е „жив труп“, който усеща присъствието на хора от света на живите.

Н. Ерецивили, Е. Мадлевская, В. Павловский. През 2007 година съставителите на „Русская мифология. Энциклопедия“ отделят отделна глава от своя труд на Баба Яга, като разглеждат нейния произход, нееднозначност на образа и мястото ѝ в приказките.

Тина Уласевич. В публикуваната на 25 юни 2012 година статия „Баба-Яга: в сказках и в жизни“ белоруският психолог Тина Уласевич представя всички лица и същности, с които присъства в приказките Баба Яга, подчертавайки и нови, непопулярни черти като съблазнителност, женственост, липсата на съпруг и др.

Мирей Пиарота. В публикуваната на български език книга „Жените в приказките“ през 2003 година френският литературовед Мирей Пиарота търси същността на женския образ в приказките. Според нея Баба Яга е възплъщение на знаещата жена, ангажирана в обряда на инициацията, домакинята, майката и добрия съветник.

Е. Иванова. През 2013 година в публикуваната статия „The Problem of Mysteriousness of Baba Yaga Character in Religious Mythology“ („Проблема за загадъч-

ния образ на Баба Яга в религиозната митология“ – превод Е.П.), Евгения Иванова разглежда образа на Баба Яга, неясните около архетипните ѝ характеристики, като доказва, че характеристиките ѝ на културен герой, събрал всички особености на архаичната религиозна митология, имат влияние върху съвременната религиозна митология.

От направеното представяне на възгледите на посочените учени може да се направи изводът, че образът на Баба Яга е нееднозначно изследван. В повечето случаи, след като се разгледа наличието на връзка между разнообразните роли на приказната героиня, нейният характер и посланията, които те носят.

III. Изследване на образа на Баба Яга на база приказки от славянския фолклор

3.1 Характеристика на изследователския процес

В настоящото изследване са анализирани всички достъпни приказки в българската книжовна литература, както и тези в глобалната мрежа на български, руски и английски език. Тези, в които присъства образът на Баба Яга, събрани, интерпретирани и разказани от различни автори, са: Александър Афанасиев: „Гъски и лебеди“, „Баба Яга“, „Баба Яга и вихър“, „Омагьосаната кралица“, „Маря Моравна“, „Иван – царевич“, „Иди там – не знам къде си, донеси – не знам какво“, „Василиса Премъдра“, „Баба Яга и момъка“, „Врабец и мишка“, „Царкинята жаба“, „Морският цар и Василиса Премъдра“, „Елена Прекрасна“, „Безногият и слепият богатир“, „Баба Яга и Иван-царевич“, „Животинското мляко“, „Момата царица“ и др.; Николай Райнов: „Василиса Прекрасна“; Ангел Каралийчев: „Омагьосаната жаба“; Ирина Желязкова: „Василиса прекрасна“, „Принцесата жаба“, „Финист – сокола“, „Маря Моравна – обичаната царица“, „Иди там – не знам къде си, донеси – не знам какво“, „Альоношка и Иванушка“; Неизвестни автори и аудиодраматизации на „Балкантон“: „Баба Яга и ягодите“, „Врабец и мишка“, „Гъски и лебеди“, „Омагьосаната принцеса“, „Маря Моравна“, „Василиса Прекрасна“, „Василица умница“, „Патилата на Иван“, „Орел и врабец“ и др.

За да се постигне целта на настоящото изследване, е съставена *система от характеризиращи образа на Баба Яга качества*, които са избрани с цел неговото проучване. Те са посочени в Таблица 1, а именно: 1) *Название на приказката*. Анализирани и посочени в Таблица 1 от изследването приказки са избрани поради факта, че за тях съществуват български преводи, те са най-популярни, достъпни и познати на българския читател; 2) *Място на живеене (А)*. Мястото на живеене е основна качествена характеристика на образа на Баба Яга; 3) *Външен вид (Б)*. Външният вид на Баба Яга е предмет на обстоен анализ поради факта, че негативните наслагвания към образа в голяма степен се основават на асоциации с външния ѝ вид; 4) *Допълващи образа атрибути (В)*. Допълващите образа атрибути (различни видове животни и предмети) са включени в изследването като системна характеристика на образа с цел да изградят цялостна представа за облика на Баба Яга, предвид на липсата на подробни описания на външния ѝ вид; 5) *Гостоприемство и използване на магии (Г)*. Тези характеристики са избрани като контрапункт на определянето ѝ за зла и охарактеризирането ѝ като „вещица“; 6) *Роля в приказния свят (Д)*. Разкриването на положителната или отрицателната роля, която изпълнява Баба Яга в посочените приказки, е направено с цел уточняване на нейния характер.

3.2. *Резултати от изследователския процес*. В резултат на направеното изследване на посочените приказки и използваните качества, характеризиращи образа на Баба Яга, е съставена Таблица 1:

Таблица 1. Характеризиращи образа на Баба Яга качества (представени по приказки)

Название на приказката	Характеризиращи образа на Баба Яга качества
„Гъски и лебеди“	(А) В къщичка на кокоши крака, с един прозорец, къщичката стои се върти около себе си. (Б) Противно лице, с керамичен крак. (В) Животни, които и служат – гъски, лебеди. (Г) Баба Яга не използва магии. (Д) Отрицателна роля, защото похищава деца.
„Василиса умница“	(А) В къщичка на кокоши крака, която се върти около себе си, намираща се в края на гората. (Б) Баба Яга е сухо-краката, седи в едно хаванче свита и е в заешки кожух завита. (В) Няма описани допълващи образа атрибути. (Г) Гостоприемна. Не използва магии. (Д) Положителен герой, който помага на момъка (Иван) и го спасява от сигурна смърт.
„Омагьосаната кралица“	(А) В хижа наред пълен мрак. (Б) С костелив крак, стара и беззъба. (В) Няма допълващи образа атрибути. (Г) Гостоприемна. Не използва магии. (Д) Положителен герой, който помага на момъка да открие своята любима.
„Маря Моравна“	(А) На края на земята, през тридесет царства. В къщичка отвъд огнена река, а къщата е обградена с човешки глави. (Б) Няма описание на външността ѝ. (В) Кобила, с която обикаля света. (Г) Гостоприемна. Не използва магии. (Д) Положително-отрицателна героиня. Притежава чуден кон, който дава на Иван, след като той изпълнява нейна заръка.
„Баба Яга“	(А) Живее в гората, в къщичка на кокоши крака. (Б) Няма характеристики. (В) Тъче платно. Кърпа, гребен, хаванче. Котарак и куче. (Г) Не използва магии. (Д) Отрицателен герой, който иска да изяде девойката.
„Баба Яга и ягодите“	(А) Живее в гората. (Б) Стара, жестока. (В) Няма описани допълващи образа атрибути. (Г) Не използва магии. (Д) Отрицателен герой.
„Принцесата жаба“	(А) В къщичка на кокоши крака. (Б) С нос забит в тавана. (В) Няма описани допълващи образа атрибути. (Г) Гостоприемна. Не използва магии. (Д) Положителен герой, който помага на героя.
„Иди там – не знам къде си, донеси – не знам какво“	(А) В къщичка на кокоши крака. (Б) Тя е беззъба. (В) Всички горски и морски животни и се подчиняват, а стара жаба се явява като помощница. (Г) Гостоприемна. Не използва магии. (Д) Положителен герой, който помага.
„Елена Прекрасна“	(А) В къщичка наред поляна. Къщата е обградена с ограда от човешки кости. (Б) С костелив крак, грозна. (В) Използва коне и лети с хаванче. (Г) Гостоприемна, нахранва и изкъпва героя. Не използва магии. (Д) Справедлив съдник.
„Приказка за подмладяващите ябълки и живата вода“	(А) В къщичка на кокоши крака с едно прозорче. (Б) Няма описание. (В) Няма описани допълващи образа ѝ атрибути. (Г) Гостоприемна. Не използва магии. (Д) Положителен герой – Казва на момъка как да открие ябълките и водата.
„Финист – ясният сокол“	(А) В къщичка на кокоши крака. (Б) С костелив крак, с големи устни, а носът и до тавана стърчи. (В) Няма допълващи образа ѝ атрибути. (Г) Гостоприемна. Не използва магии. (Д) Помага на Марушка, като я научава как да открие Финист.

Източник: Таблицата е съставена от автора

От анализа на образа на Баба Яга, присъстващ в посочените приказки, и от представените в Таблица 1 нейни характеристики могат да се направят следните изводи:

Първо. В проучените приказки Баба Яга *не си служи с магии*, дори в случаите, когато нейната роля е отрицателна. Предвид на това, че е ограничен броят на приказките, в които тя напуска дома си, а умението ѝ да лети може да бъде присъщо на всяка една добра фея, наложеното схващане за определянето и възприемането на Баба Яга като „вещица“ е неуместно.

Посочените факти са в колизия с лексикалното значение на думата „вещица“ в българския език, т.е. *жена, която прави магии за зло; магьосница* [2]. Аргумент в тази посока е и етимологията на думата „вещица“ и лексикалното ѝ значение в руския език. Думата „вещица“ има праславянски произход от „зняя“, като със същото лексикално значение тази дума присъства и в руския език. Наличието на тази дисхармония между етимологията на думата „вещица“ и съществуващото схващане сред българския читател за нейното значение, както и фактът, че Баба Яга е привнесен герой в българския фолклор, е едно от доказателствата, че тя не е единствено зла, може да бъде носител на положителни черти, а образът ѝ да се тълкува като на жена, баба, старица, която е надарена с познания за света.

Второ. Наличието на разнолик характер на Баба Яга в проучените приказки според нас поставя въпроса за първоначалната ѝ роля. Трудно е да се установи дали тя е била положително действащо лице и в последствие във вариациите на приказките става носител на негативни качества. В тази насока по наше мнение могат да бъдат правени само догадки поради това, че е невъзможно да се определи точният период, мястото и целта на създаването на дадена приказка. Това обосновава извода, че наложилото се схващане за изконната ѝ отрицателна героика в приказките и в реалния свят е необосновано от генезисна гледна точка.

Трето. Външната красота не е показателна за нравствените качества на героя. Това е засвидетелствано от факта, че в редица приказки като „Василиса умница“, „Омагьосаната жаба“, „Финист – ясният сокол“ Баба Яга е дружелюбна, гостоприемна, помагача, разбираща и съветваща, въпреки своя отблъскващ външен вид. Липсват детайлни описания на външността ѝ, а за нравът ѝ се съди по нейните действия.

Четвърто. В изследваните български народни приказки не се наблюдава специфично наименовани на жената, бабата, която не е надарена с красота, и живее в гората. В популярните интерпретации на Ран Босилек, Николай Райнов, Ангел Каралийчев и аудиодраматизациите на народно творчество, където се появява Баба Яга с присъщите и особености, изрично е упоменато от авторите, че дадената приказка е предадена или е по мотиви на руска, или на друга славянска приказка. Анализирайки творчеството на посочените български автори, може да се направи изводът, че преобладават приказките, в които Баба Яга играе ролята на добър помощник, спасител, справедлив съдник и съветник. В подкрепа на този извод са приказките от Н. Райнов: „Василиса Прекрасна“ и от А. Каралийчев: „Омагьосаната жаба“. Следва да се отбележи, че интерпретациите на славянското народно творчество, представени от български автори, в които образа на Баба Яга носи негативизъм, са сведени само до следните три приказки: „Баба Яга“, „Гъски и лебеди“, „Баба Яга и ягодите“.

Пето. В приказката „Гъски и лебеди“ Баба Яга е отрицателен герой, който иска да изяде дете, но това дете е непокорната и безотговорна сестра, забравила заръката на своите родители и изоставила своето малко братче. Това води до извода, че тя е била подтикната и разгневена от немарливостта на сестрата, като това отношение на Баба Яга може да се разчита като остатък от древнославянската ѝ божествена същност, при която по правило боговете са справедливи.

Предвид на представените изводи смятаме за парадоксална наложилата се в съзнанието на българския читател представа за образа на Баба Яга като плашещ, жесток и коравосърдечен приказен герой. Отговорът на въпроса за генезиса на този парадокс следва да се търси в: 1) *древно славянското значение на образа на Баба Яга като зла богиня кръвопийца*; 2) *западноевропейските народнотворчески интерпретации*, наложени се у нас чрез приказките на Братя Грим, основаващи се на погрешни асоциации със старичката, описана като „зла вещица“ в популярната приказка „Хензел и Гретел“, или 3) *в характеристиките на бита и душевността на българския народ*, включващи и негативизъм. Възможни са и компилации от посочените хипотези.

3.3. *Положителна символика в образа на Баба Яга*. В анализираният от нас интерпретации на славянски народни приказки съществуват множество елементи, характеризиращи образа на Баба Яга, свързани с нейната външност, атрибутите, с които си служи, мястото, което обитава, и действията, които извършва, в които според нас може да бъде открита символика, която да е натоварена с положително значение:

Външен вид – 1) *Носът* („дълъг чак до тавана“, „грозен“, „гърбест“) – може да се свърже със символиката, че тази част от главата е показателна за характера на човека (изрази като „вре си нос“, „вири си нос“ са допълнителен аргумент в тази насока), в някои народи гърбавият и дълъг нос има положителна конотация – както е например при древните гърци и римляните; 2) *Обонянето* – Баба Яга проявява своето изключително обоняние – усеща „руския дух“, което според нас, предвид характера на героинята (добра, помагача, съветваща), може да символизира усета на добрите хора за моралните качества на другите. Могат да се посочат следните приказки, в които Баба Яга усеща, че героят „има характер“: „Финист – ясният сокол“, „Иди там – не знам къде си, донеси – не знам какво“; 3) *Зрението* – В разгледаните интерпретации на славянски приказки (вж. Таблица 1) не се набляга на зрението на Баба Яга, тя използва останалите си сетива. Това придава мистериозност на образа ѝ заради народните вярвания, че очите отразяват душата на човек, неговите помисли и характер, както и символиката, разглеждаща очите като орган, подчинен на прозорливостта на сърцето; 4) *Зъбите и устните*. Често описвана като беззъба Баба Яга според нас не би трябвало да бъде възприемана като безмилостно същество, защото никой истински страшен и жесток звяр не е лишен от остри зъби, с които да напада, улавя и разкъсва своята жертва. Грозните зъби и големите устни се тълкуват като признак на привлекателност, плодовитост и щастие във вярванията на някои африкански и източни народи. 5) *Големият ѝ бюст* – символ на плодовитостта и майчинството. 6) *Заешкият кожух*, в който е увита в приказката „Василиса умница“, се асоциира със заека, който е символ на бдителността и плодородието. Оттук следва, че Баба Яга е символ на жената, която е съобразителна и винаги знае как да помогне. Умението ѝ да предопределя събитията и невъзможността да бъде изненадана, са обусловени от присъщата ѝ зоркост. 7) *В появилите се и навлезли в съвременната масова култура* фигури и предмети, изобразяващи облика на Баба Яга, има елементи превърнали се в задължителни от външността ѝ – бенката, метлата, разпиляната коса, но не са присъщи на героинята в анализираният приказки. В продължение на тази логика новите атрибути също се свързват с положителна символика: *Косата* – побеляла и разпиляна, символ на старостта и на знахарката, чиято коса винаги е разпиляна, защото събира билки от всякакви места. Косата отразява характера на човек, свързана е с неговия живот и съдба – символ на смелост, сила, свобода и мъдрост. *Поредният атрибут*, който се е наложил и се асоциира с името на Баба Яга е *метлата*, с която хората вярват, че тя се придвижва. Приказният герой Баба Яга се

придвижва в хаванче, а не възседнала метла. Изключение в тази посока е приказката „Маря Моревна“, където Баба Яга използва метла, за да замита следите си, но не и като средство за придвижване, като в тази приказка тя не може по категоричен начин да се определи като отрицателна героиня.

Място на живеене – 1) *Къщичка* на кокоши крака, която се върти, е символ на необозримостта на знанията на живеещия в нея, възможност да се гледа на всички страни – поглед без хоризонт. Къщичката се намира в само по себе си особено пространство, малко над земята, т.е. тя *не принадлежи* на нито един от двата свята – на живите и на мъртвите. Къщичката се асоциира с кокошката, която носи символиката на първообраза на майчинството, олицетворение на закрилящата любов към слабите. Тази характеристика кореспондира с добрия образ на Баба Яга като старица, която закриля и помага на нуждаещите се. Посоченото описание на местоживеенето на Баба Яга е особено отчетливо в приказките „Василиса умница“, „Принцесата жаба“, „Финист – ясният сокол“, „Иди там – не знам къде си, донеси – не знам какво“, където тя отново е положителна героиня. В допълнение, народната традиция приема, че всеки, консумирал кокоши крак, не може да мълчи и казва истината. 2) *Стръмните стълби*, които водят до къщичката, по правило символизират част от изпитание, поставено с цел да се провери дали героят е достоен да получи нейната помощ. 3) *Печката* – символ на жената готвачка, грижеща се за семейния уют и храната на семейството.

Допълващи атрибути. 1) *Хаванчето, чукчето* – свързва се с древните алхимици и аптекарите, които са имали богати знания и са умели да лекуват. В продължение на тази логика според нас Баба Яга може да се разглежда като бабата, знахарката, която има познания, способна е да помага и както е типично за знахарките – живее в гората. Тази характеристика на Баба Яга е особено отчетлива в приказките „Маря Моревна“, „Василиса Прекрасна“ и „Василиса умница“, като в тези приказки Баба Яга е положителен герой. 2) *Хаванчето, чукчето*, които използва Баба Яга, са *дървени*, къщичката ѝ също е направена от дърво, а понякога дори кракът ѝ вместо костелив е дървен. Различните видове и сортове дървета са ангажирани с богата символика, те носят благополучие, знание, здраве, щастие и живот. Според нас не е случайно обстоятелството за наличието на толкова дървени елементи в образа ѝ. 3) *Гъски и лебеди* – Присъстват в приказката „Гъски и лебеди“ и се счита, че това са божествени, обаятелни, добри и горди същества, което по наше мнение обуславя извода, че едни толкова чисти и невинни създания не биха служили на изначално зла и безсърдечна жена.

Гостоприемството ѝ – Баба Яга е гостоприемна приказна героиня. Тя приема в дома си момъка, храни го, къпе го. Гостоприемство, на което според нас е способна само една добронамерена жена, добра къщовница. Като христоматиен пример в тази посока са приказките: „Приказка за подмладяващите ябълки и живата вода“, „Василиса умница“, „Принцесата жаба“, „Финист – ясният сокол“, „Иди там – не знам къде си, донеси – не знам какво“.

Посочените характеристики, външни белези и атрибути потвърждават факта, че образът на Баба Яга, надхвърлил пределите на повествованието и претърпял драстични промени, трудно може да се охарактеризира като негативен. В допълнение: В някои конкретни направления на експлоатация на образа (талисмани, сувенири, игри) Баба Яга се е превърнала от приказан герой в отличен маркетингов продукт.

IV. Заключение

От направеното изследване върху описани в анализираниите приказки *качества*, характеризиращите образа на Баба Яга, както и върху тяхната *символика*, могат да се направят следните изводи:

4.1. Изводи, свързани с характеризиращите образа на Баба Яга качества:

Първо. Видно от изводите, формирани след Таблица 1, обстоятелството, че Баба Яга не си служи с магии, не може да я охарактеризира като вещица в смисъла на лексикалното значение на тази дума. В подкрепа на тази теза са действията на Баба Яга, чието гостоприемство не се асоциира със зла умисъл – задължително условие за всяка вещица.

Второ. Фактът, че Баба Яга е привнесен приказан герой в българската литература, притежаващ в значителна степен положителни характеристики, дедуктивно подсказва, че негативизмът на образа ѝ е в следствие на непознаване на народното творчество. В това отношение тезата за наличие на взаимовръзка „грозен, следователно лош“ не може да се приеме.

4.2. Изводи, свързани със символиката на посочените качества:

Първо. Анализът на приказните характеристики на Баба Яга (място на живеене, външен вид, допълващи образа атрибути, гостоприемство) от гледна точка на тяхната символика показва позитивност на образа ѝ.

Второ. Парадоксално е, че макар образът на Баба Яга да се е установил в съзнанието на българската аудитория предимно като притежател на отрицателни черти, в съвременната масова култура ликът ѝ е станал основна част от амулети и сувенири, на които се предават определени *способности на благоденствие*: късмет, закрила, благополучие. В тази връзка *не може да се приеме*, че едно зло същество ще допринесе добри дела.

Литература

1. Забылин М. Русский народ, его обычаи, обряды, предания, суеверия и поэзия, М., 1880.
2. Буров, Ст., Бонджолова, В., Илиева, М. и др. Съвременен тълковен речник на българския език с приложения, С., 2008.
3. Афанасиев, А. Руски вълшебни приказки, С., 2015.
4. Афанасьев, А. Русские народные сказки, М., 1957.
5. Бидерман, Х. Речник на символите, С., 2003.
6. Бончев, Г. Баба Яга – уникална фолклорна фигура, <<http://misterika.blogspot.bg/>>, 2015.
7. Владимир Пропп. Исторические корни волшебной сказки, <<http://royallib.com/>>, Ленинград, 1946.
8. Енев, Хр. Светът на символите, С., 2003.
9. Ерешвили, Н., Мадлевская, Е., Павловский, В. Русская мифология. Энциклопедия, <<http://www.e-reading.club/>>, М., 2007.
10. Каралийчев, А. Съкровищница, София, 1969.
11. Каралийчев, А. Чудната кутийка, София, 1988.
12. Костов, Н., Стойков, Ст., Тодоров, Цв. Български тълковен речник., С., 1973.
13. Краткая энциклопедия символов, <<http://www.symbolarium.ru/>>.
14. Пиарота, М. Жените в приказките, С., 2003.
15. Приказна съкровищница, С., 2011.
16. Уласевич, Т. Баба-Яга: в сказках и в жизни, <<https://www.b17.ru/article/6550/>>.
17. Христова, Т. Различните възприятия на красотата на усмивката в различните култури, <<http://davidovadental.net/>>.
18. Zheleznova, I. Russian Fairy tales, М., 1996.